

Universitetsuddannelsen i kristendomskundskab/religion

En historisk oversigt

Af Jørgen Stenbæk

Universitetsuddannelsen i kristendomskundskab/religion har ikke tidligere været genstand for en selvstændig behandling. Ligeså ivrigt man har diskuteret faget religion og dets placering i folkeskole, gymnasium, HF- og seminarieuddannelse, ligeså lidt har man i og overfor offentligheden diskuteret universitetsuddannelsen i faget.

Nedenstående redegørelse betegner kun et første forsøg på at afbøde mangelen.¹ Bortset fra antydninger vil den indholdsmæssige side af sagen ikke blive behandlet, selvom der – i hvert fald de seneste ti år – har fundet livlige diskussioner sted om uddannelsens indhold, bl.a. i forhold til behov og krav på de undervisningsinstitutioner, (gymnasier, HF-kurser, seminarier m.v.), hvor flertallet af kandidaterne skulle søge og faktisk har fået ansættelse. En gennemgang af denne debat må vente til en senere lejlighed. Opgaven her vil være bl.a. at skildre, hvordan uddannelsen etableredes i 1912, og hvordan denne uddannelse i 1934 fik status som hovedfag ved skoleembedseksamen.

Den direkte anledning til artiklens tilblivelse er at søge deri, at uddannelsen på det seneste er blevet omfattet med voksende interesse: Da »Det faglige Landsudvalg for de humanistiske Uddannelser« i maj 1979 afgav sin indstilling om »Landsplanlægning af de humanistiske Uddannelser«, viedes faget kristendomskundskab særlig omtale. Dels havde nævnte udvalg i en tidligere indstilling omtalt muligheden for at faget etableredes ved Odense Universitet, dels havde Odense Universitet i sit responsum på nævnte indstilling svaret positivt, ligesom de humanistiske fakulteter i København og Århus, samt dekanerne for landets 5 humanistiske fakulteter støttede Odense Universitets

bestræbelser. Det faglige landsudvalg kunne herefter anbefale nedsættelse af et udvalg, som »med udgangspunkt i Odense Universitets planer om opbygning af et studium i kristendomskundskab« skulle udarbejde en »beskrivelse af fagets aktuelle situation på gymnasie-, seminarie- og universitetsniveau, samt (fremkomme med) oplæg vedr. fagets udbygningsbehov på landsplan«.²

Nedenstående historiske redegørelse er udsprunget af dette udvalgs udredningsarbejde. Udvalgsarbejdet er afsluttet, og der vil ved artiklens offentliggørelse foreligge en betænkning; en nærmere omtale af dennes indhold vil derfor for nærværende være overflødig.

Redegørelsen falder i to hovedafsnit; dels en kronologisk gennemgang af lovgivningen omkring uddannelsen (kgl. anordninger og bekendtgørelser) med tilhørende kommentarer, dels en gennemgang af de relevante lærestoles historie.

Kilderne til fremstillingen er hovedsageligt »Love og Anordninger samt andre offentlige Kundgjørelser Danmarks Lovgivning vedkommende« (fra 1904 »Samling af Love, Anordninger mm«)³, og Københavns Universitets Aarbog⁴, hvortil føjer sig enkelte andre kilder, således som det vil fremgå af teksten.

Indtil 1912

Den første eksamensordning i kristendomskundskab/religion ved siden af den gængse teologiske uddannelse stammer fra 1876. Hidtil havde – siden 1629 – den teologiske attestats haft monopol på at udgøre slutstenen på en teologisk uddannelse på højeste niveau; men i 1876 indførtes et alternativ hertil:

Den 25. juni 1875 havde en anordning givet *kvinder* adgang til at lade sig immatrikulere og aflægge eksamen ved universitetet. Med undtagelse af den teologiske stod herefter samtlige universitetsuddannelser åbne for kvindelige studerende: »Dog skulle quindelige theologiske Studerende ikke have Adgang til at indstille sig til theologisk Embedsexamen eller til at erhverve akademiske Grader ved det theologiske Fakultet, men deres Studier afsluttes ved en særlig Religionsprøve«⁵, og det er bekendtgørelsen vedrørende denne prøve, der foreligger d. 28. juni 1876⁶.

I øvrigt var det ikke alene på det teologiske område, det var så som så med ligestillingen i anordningen af 25. juni 1875: »Ved de afsluttende Fakultetsprøver eller akademiske Grader skal der ikke være erhvervet nogen Adkomst for Quinder til offentlig Embeds-

ansættelse«, en bestemmelse, som først blev endeligt ophævet ved lov af 4. marts 1921, som indførte ligestilling, men undtog »militære Tjenestestillinger og Hverv«, og »Embeder hvortil der kræves Præstevielser«, jf. lov af 4. juni 1947, som gav kvinder adgang til præsteembeder⁷.

Eksamenskravene for de kvindelige teologistuderende omfatter Ny Testamente og »den lutherske Kirkes symbolske Bøger«, begge dele læst på grundprogene; »derhos (maa) Examinanden ... have læst en Deel af det gamle Testamente i dansk Oversættelse, være godt hjemme i Bibelhistorien og have fornødent Kjendskab til Kirkehistorie, Dogmatik og Moral«. Desuden »har Examinanden for det theologiske Fakultet at opgive, hvad hun har læst, samt om hun særlig har lagt sig efter noget specielt Fag, hvorefter Facultetet i hvert forekommende Tilfælde har at afgjøre, hvorvidt det Opgivne er tilstrækkeligt til at fyldestgøre de foreskrevne Fordringer, eller om der fordres en videre og grundigere Forberedelse« (§1).

Eksamen har såvel en skriftlig som en mundtlig del; den skriftlige består af 3 opgaver. »De to af disse skulle være i Dogmatik og nye Testamentes Exegese og besvares paa Universitetet, hver i Løbet af 3 Timer og uden andre Hjælpemidler end den hellige Skrift« ... »Den tredie Opgave besvares i Hjemmet i et Tidsrum af otte Dage« og kan evt. omhandle det selvstuderede pensum ... »Udfaldet af Prøven betegnes ved en samlet Hovedcharacter: admissa cum laude eller admissa«. Kan sidstnævnte karakter ikke opnås »er Prøven ikke bestaaet« (§2).

Det kan for nærværende ikke oplyses om denne eksamensordning har været benyttet i praksis; men den særstilling, som teologien ved denne specielle ordning for kvinder indtager på ligestillingsområdet i forhold til de øvrige universitetsuddannelser består uændret til systemskiftet; den afskaffes ved anordning af 30. dec. 1904, som samtidig ophæver den første specielle universitetsksamensordning i »religion«. ⁸

Dette spæde tilløb til en studie- og eksamensordning i faget skal ses i forhold til udviklingen i forbindelse med det filosofiske fakultets ordninger i det hele taget: »Anordning om Indførelse af nye Skoleembedsexaminer ved Københavns Universitet« af 25. okt. 1883, hvorved »hver Skoleembedsexamen sammensættes af et Hovedfag og flere Bifag«, omfatter *ikke* Kristendomskundskab. Dog kan iflg. anordningens § 7 »Theologiske Candidater ... med Hovedcharacteren laudabilis eller haud illaudabilis primi gradus ... lade deres Embedsexamen ...

træde istedenfor Prøven i et af Hovedfagene ved Skoleembedsexaminerne» og efter aflagte bifagsprøver i 2 af de øvrige filosofiske fag »vinde ... samme Ret til at opnaa Skoleembeder, som de, der have taget Skoleembedsexamen«. ⁹

Denne vej for teologer til skoleembedseksamen består uændret til 1901. Dette år indfører anordning af 16. marts »et særligt studeret Omraade (Speciale)« i hovedfagets eksamenskrav; samtidig indføres der mulighed for flere hovedfag, idet det dog er »tilstrækkeligt« at opgive speciale i eet af dem. Dette motiverer nye regler for teologerne, idet teologisk embedseksamen nu skal suppleres med et hovedfag, evt. uden speciale: »Theologiske Kandidater behøve kun at bestaa en Prøve i et af de ovenfor nævnte Fag som Hovedfag med Speciale eller i to af disse Fag, det ene som Hovedfag uden Speciale, det andet som Bifag« (§10) ¹⁰.

Senerehen, nemlig i 1934, opfatter det filosofiske Fakultet dette som en gavnlig skærpelse af bestemmelserne, fordi »Adgangen til Skoleembedseksamen ikke gøres saa let, at den – som før Anordningen af 16. Marts 1901 – drager et for stort Antal teologiske Kandidater til det filosofiske Fakultets Studier«, en bemærkning, som formentlig hænger sammen med den i 1934 særdeles mærkbare arbejdsløshed blandt såvel teologer som cand.mag.er. I øvrigt havde i 1903 16 cand.theol.er benyttet sig af muligheden for at aflægge skoleembedseksamen på denne måde ¹¹.

Men, som det vil ses, alt dette betegner kun tilløb til en egentlig universitetsuddannelse i kristendomskundskab/religion; en sådan indføres først 1912.

1912-lovgivningen

Allerede i 1904 havde det været foreslået at etablere en »humanistisk« kristendomskundskabsuddannelse. Anledningen var en ansøgning fra en teologistuderende, som ansøgte om tilladelse til at indskrive sig til teologisk embedseksamen, uden at være medlem af folkekirken. Det teologiske fakultet så sig ikke i stand til at anbefale ansøgningen, men fakultetets dekan anbefalede på denne foranledning, at man undersøgte mulighederne for at etablere en ikke-konfessionelt bundet historisk orienteret embedseksamen. ¹² Der ses imidlertid ikke nogen forbindelse mellem dette intermezzo og den kgl. anordning af 29. november 1912, som optager kristendomskundskab som fag ved skoleembedseksamen under det filosofiske fakultet ¹³. Man fristes til at sige

tværtimod, idet etableringen af faget som humanistisk universitetsfag angiveligt foranlediges af en henvendelse fra 25 menighedsråd og 24 menighedssamfund i København »... om en særlig Uddannelse for Lærere i Kristendomskundskab i Realskolerne og de højere Almen-skoler, således at Kristendomskundskab blev optaget som Bifag ved Skoleembedseksamen«. Begrundelsen er, at »det er en stadig Kilde til Bekymring og Sorg at iagttage, hvor mangelfuldt Undervisningen i Kristendomskundskab ofte ledes ... særlig i Mellem- og Gymna-sieklasserne«. Denne undervisning »stiller særlig store Krav til Lære-rens Personlighed og Uddannelse, dels paa Grund af den Særstilling, dette Fag ifølge sin Natur indtager inden for Fagkredsen, dels paa Grund af det store, forskelligartede Stof, det omfatter (Bibelhistorie, Salme, Katekismus, Skriftfortolkning, Kirkehistorie, Etik m.m.)«. I reglen er underviserne i faget »unge teologiske Kandidater eller unge Præster, som uden pædagogisk Uddannelse eller Erfaring overtager disse Timer for en kortere Aarrække, indtil de faar Præstekald eller bliver forflyttede fra Byen«, hvad der hindrer dem i »at gøre den i Tidens Løb indvundne Erfaring og erhvervede Dygtighed frugtbrin-gende i senere Skolearbejde«, og hvad der gør det »umuligt for Skolen i dette Fag at skaffe sig Lærere, der i pædagogisk Dygtighed staar paa Højde med de andre Faglærere«. Generelt lider undervisningen »un-der Mangel af fast Plan og Metode, hvortil ikke sjældent kommer Vanskeligheder i disciplinær Henseende«.

Underviserne »staar i et løsere Forhold til Skolen« og kan derfor ikke udnytte den »Støtte det ene Fag kan give det andet, naar flere Fag ligger i samme Lærers Haand« og ej heller den »Fasthed det giver Skolearbejdet i alle Retninger, naar Lærerens hele Virksomhed tilhø-rer en enkelt Skole«.

Underskriverne ser »kun een Vej ud af Vanskelighederne«, nemlig »Tilvejebringelsen af en Stab af Lærere i Kristendomskundskab, der har valgt Skolevirksomhed til deres Livsgerning, og som med kristen Livsanskuelse forener pædagogisk Uddannelse og Erfaring«. Ganske vist fungerer nogle teologer allerede med skoleembedseksamen, »men som oftest staar for deres Vedkommende Valget af Skolegerningen i Forbindelse med at de ikke føler Kald til Kristendomsforkyndelse og Kristendomsundervisning«, hvorfor de mangler »en væsentlig Betin-gelse« for at kunne undervise i faget. Når man nu foreslår, at faget optages som bifag ved skoleembedseksamen, så skyldes det, at der blandt de studerende er »ikke faa«, som har »sluttet sig til Menighe-

den« og som »med Glæde vilde lægge sig efter Kristendomskundskab ... dersom det Studiums Omfang i alt Fald ikke blev større end Bifagenes«¹⁴.

Det filosofiske fakultet anbefaler, »saa meget mere som det nu er langt sjældnere, at teologiske Kandidater underkaster sig Skoleembedseksamen«. Hvad angår undervisningen i faget anbefaler man, at den »i alt Fald for den væsentligste Del« gives af det teologiske fakultets lærere¹⁵.

Andragendet havde nævnt muligheden for at indrette prøven i kristendomskundskab som »den allerede eksisterende Eksamen i Religion for Faglærereinder«. »Efter kyndige Mænds Dom giver Undervisningen ved dette Kursus ... en fortræffelig teoretisk Uddannelse for vordende Lærere i Kristendomskundskab ..., der for Lærere muligvis er værdifuldere end den, der vindes gennem det teologiske Studium«. Man foreslår direkte kurset åbnet »ogsaa for Studerende til Skoleembedsexamen«. Dette forslag afvises »bestemt« af det filosofiske Fakultet. Uden at ville udtale nogen »Dom« over det nævnte kursus, mener man, at det må anses for givet, at »en Undervisning, der skal føre frem til en Eksamen ved Universitetet, bør meddeles af Lærere, der er knyttet til Universitetet og under dettes Kontrol«¹⁶.

I en senere fælles indstilling fremhæver de to berørte fakulteter, at »da den egentlige metodiske Undervisning gives ved Hovedfaget, egner Religionskundskab sig ikke til at være Hovedfag«. Samtidig stiller faget »betydeligt større Fordringer end ved et Bifag«, hvorfor fakulteterne enes om at sætte det »= to Bifag ...« Hvad angår fordringerne: der må kræves »nogen Kendskab til enhver af de teologiske Discipliner«. Desuden kan »en encyklopædisk Viden ... ikke anses for tilstrækkelig«. Derfor må man kræve, at der også i dette fag »i al Fald paa eet Omraade bliver gjort et virkeligt videnskabeligt Arbejde«; derfor skal der i et af de eksegetiske fag eller i kirkehistorie opgives et »Afsnit, som er gjort til Genstand for mere indgaaende Studium«.

Begge fakulteter har deres særlige betingelser: det filosofiske fakultet kræver, at docenturet i religionshistorie nybesættes, og at »Fakultetets Lærer i Religionshistorie docerer dette Fag og eksaminerer i det til Eksamen i Religionskundskab«; (det var ikke med blandt menighedsrådenes fagønsker).

Det teologiske Fakultet bemærker, at »saalænge den nuværende Folkekirke bestaar, maa det betragtes som en Selvfølge, at Religionsundervisningen i Skolen kun kan meddeles af Medlemmer af Folkekirken«¹⁷.

Heri følger dette fakultet den samme tendens som den ene af de

adspurgte undervisningsinspektører, som betragter det som en selvfølge, at faget i skolen står under kirkeligt tilsyn, da han p.gr.a. fagets særlige stilling ikke har »saa indgaaende Kendskab« til det, til forskel fra den anden, som ikke kan se nogen grund til, at faget i skolen skal stå under kirkeligt tilsyn. I øvrigt er begge inspektører enige i andragendets stærke kritik af religionsundervisningen i skolen¹⁸.

Hvorom alting er: det blev kun som bifag, kristendomskundskab oprettedes, men heri fulgte man jo de ansøgende menighedsråd og menighedssamfund. Til gengæld følger man de to fakulteters indstilling ved at sætte faget lige med to bifag ved sammensætning af »eksamensgruppe«.

Iflg. anordningen¹⁹ skal undervisning og eksamination i faget »overvejende« besørges af lærerkræfter under Det teologiske fakultet, men eksamensfordringer og karakterberegning fastsættes »efter Indstilling af det theologiske og filosofiske Fakultet«. Dog fastsættes det allerede i anordningen, at reglerne for tillægsprøver i græsk og latin for nysproglige og matematiske studenter, som gælder for teologistuderende (jf. anordning af 28. febr. 1908 og 13. dec. 1911) tillige skal gælde for kristendomskundskabsstuderende.

Bekendtgørelsen vedr. faget af 30. nov. 1912²⁰ fastsætter, at faget ved »Skoleembedsexamen under det filosofiske Fakultet« omfatter GT, NT, kirkehistorie, dogmatik, etik med religionsfilosofi og religionshistorie, idet NT både ved eksamen og ved karakterberegningen tildeles særlig vægt i forhold til de øvrige. Uddannelsens karakter af »dobbelt bifag« kommer til udtryk derved, at der ud over de nævnte discipliner kræves aflagt prøve i et »speciale«.

Vinteren 1913-14 afholdes den første eksamen²¹, hvorefter der nogenlunde hver eksamenstermin siden har været afholdt eksamen i faget.

At ministeriet (og formentlig Det filosofiske fakultet) tog fagets tildelte status som bifag alvorligt ses af en dispensationssag fra 1918:

En stud. mag. med eksamen i kristendomskundskab andrager om, at dette fag må blive betragtet som hans hovedfag, så at han ved at tage eksamen i engelsk og gymnastik som bifag kan blive cand. mag.

Andragendet afvises blankt.²²

1924

Dette problem bliver imidlertid for alvor akut, da man i forbindelse med anordningsændringerne i 1924 beslutter sig for afskaffelse af det

ene bifag; herefter består en skoleembedseksamen af 1 hovedfag og 1 bifag. Derved reduceres fagets status, idet anordning af 29. nov. 1924²³ samtidig indeholder en bestemmelse om, at fagene kristendomskundskab, gymnastik og sang »kun kan være Bifag«. Samtidig indføres der krav om, at en teologisk kandidat for at opnå »lige Rettigheder med dem, der har bestaaet Skoleembedsexamen« må bestå en »Prøve i Religionshistorie, svarende til Prøven i dette Fag ved Skoleembedsexamen i Kristendomskundskab«, *samt bestå eksamen i et hovedfag*. I øvrigt besørges undervisning og eksamen stadig, bortset fra religionshistorie, af lærere ved Det teologiske fakultet, og NT tæller stadig dobbelt i forhold til de øvrige discipliner.

Den ledsagende bekendtgørelse (2. dec. 1924)²⁴ følger fagets nye reducerede status op med en pensumreduktion i forhold til 1912-bekendtgørelsen, idet kravet om speciale bortfalder. Derimod lykkes det Det teologiske fakultet at gennemtvinge opretholdelse af kravet om supplerende prøver i latin og græsk²⁵. Det teologiske fakultets indflydelse på den daglige administration af faget kommer også til udtryk derved, at fagets censorer beskikkes af ministeriet efter forhandling med en repræsentant for såvel Det teologiske som Det filosofiske fakultet²⁶.

I øvrigt består fagets således reducerede status til 1934.

Kristendomskundskab som hovedfag fra 1934

Den 14. juli dette år²⁷ kommer der igen Nye Regler for Skoleembedseksamen, hvorefter kristendomskundskab optages blandt de fag, der kan studeres til *hovedfagsniveau*.

Først de generelle bestemmelser i al korthed: bekendtgørelsen af 19. juli 1934 har for første gang en egentlig formålsparagraf, hvori det hedder, at skoleembedseksamen under Det filosofiske fakultet skal »sikre Uddannelse af Lærere til Gymnasieskolen«. Desuden fastholdes kravet om udarbejdelse af et speciale, »der maa være studeret efter Kilderne og med Kendskab til den vedkommende videnskabelige Litteratur«. Dog opretholdes også for specialets vedkommende formålsparagraffen: »Det (specialet) maa omfatte eet eller flere naturligt afgrænsede Omraader, der ordentligvis bør have Berøring med, hvad der kan komme til Anvendelse ved Skoleundervisningen.«

Desuden indføres nu, ud over hoved- og bifagseksamen en *forprøve*, som den studerende skal »underkaste sig« tidligst 2 år efter studentereksamen og senest 2 år før den endelige eksamens første del. Ende-

lig vender man i 1934 tilbage til en ordning med 2 bifag. Hvad angår *fagkombinationer*, forudsættes frit valg med følgende indskrænkninger: græsk kultur, der kun kan studeres som bifag, kan kun forenes med latin, der også kun kan være bifag, eller kristendomskundskab som bifag, og kristendomskundskab som bifag på sin side kan kun forenes med enten klassisk filologi som hovedfag, eller med historie som hovedfag, »i hvilket sidste Tilfælde det andet Bifag skal være Latin eller græsk Kultur«.

Undervisning og eksamen besørges stadig ved »Samvirken« mellem lærere under det teologiske og filosofiske fakultet, altså uden oprettelse af lærerstab ved Det filosofiske fakultet.

Samtidig med, at faget har opnået hovedfagsstatus, kan nu også teologiske kandidater ved en udvidelse af deres eksamen blive cand. mag. er med kristendomskundskab som hovedfag.

Som supplerung kræves af dem 1) aflæggelse af prøve i religionshistorie, 2) enten aflæggelse af skoleembedseksamen i et hovedfag (med speciale) eller i to enkeltbifag (dog ikke græsk kultur). Det kan altså ikke hævdes, at denne vej til en cand. mag.-grad er tidsmæssigt særlig attraktiv.

Iøvrigt omfatter eksamensordningen den særlige bestemmelse for kristendomskundskabs vedkommende, at »Opgaver, som er udarbejdede ved Laboratorieøvelser hos de Lærere, der examinerer ved Eksamen i Kristendomskundskab, kan fremlægges til Bedømmelse ved Examen med den Virkning, at der kan tages hensyn til disse Opgaver ved Fastsættelse af Karakteren i vedkommende Fag«, en ordning, der sandsynligvis er overført fra teologi.

Som en nyhed er endvidere indført en særlig prøve i græsk filosofi, som aflægges sammen med prøven i religionshistorien; ellers er fagene de samme.

Ved karaktergivning regnes nu såvel NT som religionshistorie med græsk filosofi og speciale dobbelt. (Der kan næppe herske tvivl om, at den nævnte styrkelse af »religionshistorie med græsk filosofi« skyldes Vilh. Grønbech.)

Ved eksamen til bifag stilles kun 4 opgaver, idet der kun kræves prøve i enten kirkehistorie eller GT, ikke i begge.

Fornyelsen er så gennemgribende, at en grundig motivering har været skønnet nødvendig; det gælder såvel de generelle bestemmelser som de bestemmelser, der specielt vedrører kristendomskundskab. Her skal kun de sidstnævnte begrundelser refereres. Forslaget om de krævede suppleringer af teologisk embedseksamen begrundes på flg.

måde: »Det synes rimeligt, at en fuldstændig Embedseksamen ved et andet Fakultet ikke blot kan ækvivalere to Bifag, men ogsaa et Hovedfag, mens det paa den anden Side er naturligt, at der af saadanne theologiske Kandidater, som ikke studerer et Hovedfag ved det filosofiske Fakultet, kræves en udvidet Prøve i den under det filosofiske Fakultet hørende Disciplin, der supplerer deres theologiske Embedseksamen. Fakultetet mener, at der ved disse Bestemmelser baade aabnes theologiske Kandidater, der ikke vil være Præster, fornøden Adgang til andet Udbytte af deres theologiske Studier, og at paa den anden Side Adgangen til Skoleembedseksamen ikke gøres saa let, at den som før Anordningen af Marts 1901 – drager et for stort Antal theologiske Kandidater til det filosofiske Fakultet (jf. ovenfor.«²⁸

Hvad angår fagets nye hovedfagsstatus, fremgår det af fakultetets bemærkninger, at fakultetet oprindelig *ikke* har været stemt for denne mulighed, tværtimod har ment at faget burde gøres til »enkeltbifag«, »men disse Ønsker var uopfyldelige, fordi det ikke mentes, at Fordringerne kunde nedsættes tilsvarende«.

Det fremgår videre, at det er undervisningsinspektøren og »hans faglige medhjælper«, samt en adspurgte »faglærer«, der har foranlediget overvejelserne genoptaget »paa det Grundlag, at Kristendoms-kundskab skulde kunne være dels Hovedfag – den givne udvej for saadanne vordende Lærere, som ønsker en videnskabelig Uddannelse i Religion uden at tage den til Præsteuddannelse bestemte theologiske Embedseksamen –, dels Enkeltbifag, dette sidste dog ikke i fri Faggruppering, men bundet til nogle enkelte, naturlige Kombinationer.«²⁹ Det er disse »naturlige« kombinationer, som kommer til udtryk ved anordningens faste kombinationer; de begrundes med at »det Krav om Kendskab til Græsk, som det theologiske Fakultet stedse har ment at maatte fastholde og det filosofiske Fakultet af flere Grunde ikke har ment at burde modsætte sig, ikke bliver saa stor en Byrde, naar Græsk indgaar i et andet Fag, hvilket er Tilfældet med Hovedfaget klassisk Filologi og med Bifagene Latin og græsk Kultur.«³⁰

Det fremgår, at det endelige forslag, som senere nedfældes i den endelige anordning er blevet til efter forhandling med Det theologiske fakultet, og det fremgår også, at »hverken det theologiske eller det filosofiske Fakultet har vedtaget Forslaget uden Betæneligheder«.³¹

Af Det theologiske fakultets udtalelse fremgår, at kravet om de faste fagkombinationer skyldes dette fakultet, samt at fakultetet udelukkende har accepteret de nedskårne fordringer, fordi »Bifaget kun tæn-

kes at kvalificere direkte til Undervisning i Religion i Mellemkolen, ikke i Gymnasiet«.

Desuden er det også et uopgiveligt krav for teologerne, at reduktionerne »ikke naas gennem Udskillelse af en enkelt Faggruppe, men kun gennem Reduktion af Fordringerne i alle Fag«.³²

Det filosofiske fakultet har ladet et udvalg arbejde med faget. Religionshistorikeren Grønbech, filologen og dekanen W. Norwin, samt assyriologen O. Ravn udtaler, at fakultetet havde ønsket, at »Kristendomskundskab i Lighed med de øvrige Fag ved Skoleembeds-eksamen, var blevet yderligere historisk orienteret, hvorved Studiet ogsaa var kommet bedre i Overensstemmelse med Betænkningen vedrørende Undervisningen i Gymnasiet«.³³ »Men da det teologiske Fakultet ikke har ment at kunne anlægge et rent historisk Synspunkt for Studiet, har man ikke villet modsætte sig de af det teologiske Fakultet opstillede Krav til Kristendomskundskab i Hovedfag og Bifag«. Navnlig er udvalget betænkelig ved »kravenes Størrelse« i NT og dogmatik, »hvor Fordringerne synes ret store og for det sidstnævnte Fags Vedkommende synes let at kunne føre udover de Grænser, som vistnok maa fastholdes, naar Faget skal holdes indenfor et Bifags Rammer«. Når udvalget har kunnet overvinde disse betænkeligheder, så skyldes det, at man anser de opnåede resultater under eet for så værdifulde, at man ikke »vilde fastholde Forslag om Nedskæringer, som det teologiske Fakultet ikke mener at kunne gaa med til«.³⁴

Anordningen af 1934 har altså haft en besværlig fødsel, men faget blev hovedfag med en selvstændig eksamensordning i forhold til teologi.

Fra 1934 til i dag

I 1948 nyordnes skoleembedseksamen påny. For første gang omfattes såvel Københavns som Århus Universiteter af nyordningen.

Det humanistiske fakultet ved Aarhus Universitet havde med anordning af 8. maj 1935 opnået eksamensret;³⁵ det samme gjaldt Det teologiske fakultet med kgl. anordning af 14. januar 1945.³⁶ Dermed var de formelle rammer skabt for den fuldstændige ligestilling af uddannelsesmulighederne ved de to universiteter, men kristendomskundskab savnede en lærestol i religionshistorie ved Det humanistiske fakultet.

Den væsentligste nyskabelse ved 1948-anordningen er i øvrigt, at man påny vender tilbage til en ordning med kun et bifag.

Under forberedelsen af nyordningen anmoder ministeriet i skrivelse af 16. sept. 1947 rektor ved Københavns Universitet om en udtalelse om, hvorvidt man burde stryge kravet om kendskab til græsk og læsning af stykker af Det nye Testamente på græsk for dem, der tager skoleembedseksamen med kristendomskundskab som bifag. Efter at have indhentet erklæringer fra de relevante fakulteter (d.e. de teologiske) ved de to universiteter, udtalte rektor i skrivelse af 1. dec. 1947, at »en opretholdelse af kravet om kendskab til græsk ubestrideligt vil medføre en forlængelse af studietiden, men at man måtte holde for, at eksaminens kvalitet, hvis kravet blev slettet, ville blive så meget ringere, at man ikke kunne tage ansvaret«. ³⁷

Anordningen er dateret den 25. juli 1948 og bekendtgørelsen den 2. sept. samme år. ³⁸ Vedr. græsk-problemet må ministeriet lade sig nøje med i anordningens § 15 at åbne mulighed for, at Det filosofiske fakultet efter samråd med Det teologiske kan dispensere fra kravet om græsk. ³⁹

Speciel interesse for faget har i øvrigt kun følgende: iflg. § 8 »besørges undervisningen og eksaminationen (i kristendomskundskab) ved samvirken mellem lærerne under de teologiske fakulteter og læreren (lærerne) i religionshistorie ved det filosofiske (humanistiske) fakultet«. ⁴⁰ Man planlægger altså, at Det humanistiske fakultet i Århus kommer til at råde over en lærestol i religionshistorie.

Muligheden for teologiske kandidater for gennem supplering med hovedfagspensum i religionshistorie at opnå hovedfagseksamen i kristendomskundskab fastholdes, og bekendtgørelsen foreskriver nu, at »bifagseksamen i græsk kultur og kristendomskundskab skal umiddelbart kvalificere til undervisning i henholdsvis oldtidskundskab og religion i hele gymnasiet,« (altså ikke kun mellemskolen). ⁴¹

I øvrigt er lovgivningen fra 1948 interessant derved, at det er sidste gang, eksamensfordringerne i de enkelte fag indeholdes i den ledsagende bekendtgørelse. I 1961-62, hvor en ny anordning og bekendtgørelse ser dagens lys, indeholder bekendtgørelsen kun rammebestemmelser, mens udfyldningen overlades til universiteterne (d.e. fakulteterne).

I øvrigt indeholder bekendtgørelsen af 3.2.1962 ⁴² den generelle bestemmelse, at bifagseksamen skal aflægges før hovedfagseksamen, »Hermed regner man med at kunne opnå en meget væsentlig forbedring af bifagsstudiets intensitet og kvalitet, idet den foreslåede ændring vil gøre det umuligt for de studerende at tilsidesætte deres bifagsstudium til fordel for hovedfagsstudiet«. ⁴³

De særlige bestemmelser for teologiske kandidater er bevaret i anordningen (§7), og bekendtgørelsens §10 siger som tidligere, at »i Kristendomskundskab besørges undervisning og eksamination ved samvirken mellem lærerne under de teologiske fakulteter og læreren (lærerne) i religionshistorie ved det filosofiske (humanistiske) fakultet«,⁴⁴ men nu har Århus fået sit professorat i religionshistorie.⁴⁵

Kgl. anordning af 26. aug. 1968⁴⁶ om eksaminer og magisterkonferens i de humanistiske fag ved universiteterne indeholder ingen specielle regler for kristendomskundskab. Dog har følgende interesse i nærværende sammenhæng:

§ 1 lyder: »Ved det filosofiske fakultet i København, det humanistiske fakultet i Århus og den humanistiske faggruppe (i det følgende benævnt fakultetet) i Odense afholdes følgende eksaminer og prøver: Hovedfagseksamen, bifagseksamen og magisterkonferens.

stk. 2. Hvert fakultet fastsætter efter forhandling med de to andre fakulteter, hvilke af de i stk. 1 nævnte eksaminer og prøver der skal afholdes i de ved fakultetet repræsenterede fag. I gymnasieskolens fag skal afholdes såvel hovedfags- som bifagseksamen, med mindre der ikke findes nogen selvstændig lærestol (professorat) i faget ved det pågældende fakultet, eller andre særlige grunde taler derimod.

§ 3: Fakulterne fastsætter efter forhandling indbyrdes eksamensbestemmelser og eksamensfordringer for de enkelte fag.⁴⁷ Styrelsesloven af 4. juni 1970 nødvendiggjorde ny bekendtgørelse om de humanistiske eksaminer. Desuden krævede den ændrede struktur med institutter og studienævn etc., der afløste lærestolscentreringen, overvejelser over fagets strukturelle indplacering. I København indplaceredes kristendomskundskab som en afdeling i institut for religionshistorie under det filosofiske hovedområde. I Århus foretrak man at forblive ved det teologiske hovedområde, hvad der nødvendiggjorde en særlig bekendtgørelse, som henlagde »bifagseksamen, hovedfagseksamen og magisterkonferens i faget kristendomskundskab«, alle afholdt efter bestemmelserne om eksaminer og magisterkonferens i de humanistiske fag, under det teologiske hovedområde (Bekendtgørelse af 19. august 1971),⁴⁸ men med undervisning og eksamensafholdelse i religionshistorie rekvireret ved institut for religionshistorie.

Den 2. november 1971 vedtog konsistorium ved Aarhus Universitet oprettelse af et nyt institut ved Det teologiske fakultet, som »betegnes »Institut for Kristendomskundskab«. Det nye institut »driver forskning indenfor de teologiske discipliner, med særligt henblik på disses undervisningsmæssige anvendelse«. »I samarbejde med de andre teo-

logiske institutter« varetager institut for kristendomskundskab undervisningen i de teologiske discipliner til eksaminer og magisterkonferens i kristendomskundskab.⁴⁹

De generelle bestemmelser, som også kristendomskundskabsuddannelsen blev indrettet efter, opførtes i bekendtgørelse af 14. juni 1972 om de humanistiske eksaminer.⁵⁰ Bl.a. indeholder denne bekendtgørelse bestemmelser om studiets varighed, om samarbejde mellem universiteterne vedr. eksamensordninger, om prøveformer, karaktergivning etc., alt under hensyntagen til styrelsesloven, med dens kompetencedelegation til konsistorium, fakultetsråd og studienævn o.s.v. og med hensyntagen til de ændrede stillingsstrukturer.

Hvad de generelle bestemmelser angår, anvendes en studieordning, der omfatter de traditionelle discipliner (Gammel Testamente, Ny Testamente, kirkehistorie, systematik og religionshistorie), indrettet så kravene kan føjes ind i de generelle bestemmelser for humanistiske eksaminer. – For tiden forberedes en ny studieordning.

Med det senest anførte er fremstillingen nået frem til situationen i dag.

Lærestolenes historie

1. De teologiske lærestole

Tilbage står herefter en gennemgang af de lærestoles historie, som har og har haft relation til uddannelsen i kristendomskundskab/religion.

Hvad de såkaldt »teologiske« discipliner angår, skal der erindres om, at det indtil nyeste tid var indeholdt i bestemmelserne, at det påhvilede de(t) teologiske fakultet(er) at varetage undervisningen. Dette indebar, at de professorer, som beklædte de teologiske lærestole, fik pålagt en ekstra undervisnings- og eksamensforpligtelse, også selvom de kunne opfylde denne forpligtelse gennem forskellige former for assistance. Dette betød imidlertid ikke, at de forpligtedes på en anden kompetence end den, hvorpå de var blevet ansat i deres teologiske professorater.

Det var – kort sagt – de teologiske fag, således som disse fag formedes af de ansatte lærerkræfter, der skulle doceres for de studerende, som arbejdede med kristendomskundskab. Med tiden fik det til følge, at en mere bevidst humanistisk indstillet generation af kristendomskundskabsstuderende – med nogen utålmodighed – kunne tale om deres uddannelse som »miniteologisk«. Stort anderledes forholdt det

sig imidlertid ikke, når de interesserede sig for religionshistorie, som jo fra 1912 indgik i fagkredsen: også her var der nemlig tale om en autonom videnskab, som i stigende grad vandt sig sin faglige og forskningsmæssige identitet. Hvis f.eks. en kristendomskundskabsstuderende ville uddanne sig på et højere niveau end skiftende tiders cand. mag.-eksamen, ville vedkommende være henvist til de respektive teologiske fag eller til religionshistorien i snævrere forstand. Først i allernyeste tid kan der spores tydelige tendenser til en selvstændiggørelse af uddannelsen, formentlig sammenhængende med, at man fra 60'erne har stilet imod og gennemført oprettelse af specielle stillinger til varetagelse af kristendomskundskabsuddannelsen. Med udgangen af 60'erne fandtes der ved begge fakulteter stillinger i alle teologiske discipliner.

I argumentationen for disse stillinger overfor de bevilgende myndigheder kunne man f.eks. i Århus i 1962 henvise til, at oprettelsen af professoratet i religionshistorie i 1960 havde nødvendiggjort en »væsentlig udbygning« af teologien, idet man kunne forvente »en væsentlig forøgelse af studentertallet« i kristendomskundskab. Derfor må man »nødvendigtvis for fremtiden varetage undervisningen (i kristendomskundskab) på en langt mere veltilrettelagt og intensiv måde end hidtil, for eksempel må de enkelte discipliner indenfor faget gennemgås i en fast turnus, og der må utvivlsomt opbygges undervisningsformer, der er specielt beregnet for kristendomskundskab«. Fakultet er overbevist om, at »kun ved en sådan grundig tilrettelæggelse af undervisningen i de forskellige discipliner i dette fag, vil man kunne honorere de meget vanskelige krav, som gymnasieskolen må stille til undervisningen i kristendomskundskab«. ⁵¹

Det blev de fire således oprettede stillinger, i såvel København som Århus, som kom til at udgøre grundstammen i hhv. afdelingen for kristendomskundskab ved institut for religionshistorie under Det filosofiske fakultet i København, og institut for kristendomskundskab under Det teologiske fakultet i Århus; udvidet er denne grundstamme blevet på forskellig vis: i København med eksterne lektorater og i Århus dels med en andel i Det teologiske fakultets undervisningsassistentmidler, dels med bistand fra de »gamle« teologiske institutters faste lærere.

2. Religionshistorie

Selvom en væsentlig del af studie- og læseplaner omfattes af de teologiske discipliner, har kristendomskundskabsuddannelsen fra første

færd for en væsentlig del fået sin karakter gennem kombinationen af disse discipliner med religionshistorie. På den anden side har dette fags udvikling i Danmark institutionelt været afhængig af behovet for kvalificeret undervisning af vordende gymnasielærere i religion.

Samtidig er det imidlertid også karakteristisk for religionshistoriens udvikling i Danmark, at det – til forskel fra adskillige andre steder – fra første begyndelse eentydigt har været doceret ved det filosofiske fakultet i København og det humanistiske i Århus. Dette *kan* oprindeligt skyldes en tilfældighed; i hvert fald var det ved det 20. århundredes begyndelse europæisk sædvane, at det var de teologiske fakulteter, som oprettede lærestole i faget. Imidlertid har denne danske udvikling skabt fagets til tider lidt besværlige mellemposition mellem teologi og humaniora.

I øvrigt kan så meget siges om religionshistoriens institutionelle historie: Efteråret 1896 begyndte dr. phil. Edv. Lehmann religionshistoriske forelæsninger ved universitetet som privatdocent.⁵² 1899 ansøgte han om honorering for sit arbejde, som han havde videreført regelmæssigt, og efter anbefaling fra det filosofiske fakultet og konsistorium optoges et honorar på kr. 2.000,- til dr. Lehmann på finansloven for 1900-1901.⁵³ Bevillingen synes at være opretholdt, idet Lehmann i 1903 søger om forhøjelse af honoraret. Han støttes af universitetet, men ansøgningen imødekommes ikke før 1905 (forhøjelse til kr. 2,500,-).⁵⁴

I 1909 tilbydes Lehmann et professorat i Berlin, og andrager om, at docenturet må blive omdannet til et ekstraordinært professorat. Fakultetet anbefaler, men kun konditionelt, idet omdannelse af to andre docenturer prioriteres højere. Lehmann bliver ikke professor og modtager det berlinske professorat; »de ham overdragne Forelæsninger i Religionshistorie ved Københavns Universitet« ophører pr. jan. 1910, og hans honorar inddrages.⁵⁵ Imidlertid: d. 3. april 1911 bifaldes det ved kgl. resolution, at der tilstås midlertidig docent ved universitetet (i faget engelsk) dr. phil. V. Grønbech 2.000 kr. fra 1. juli s.å. at regne for at holde forelæsninger over religionshistorie. I sin anbefaling giver fakultetet udtryk for, at »et Fag som dette maa repræsenteres af en grundig, besindig og begavet Mand, der kan skaffe Liv i Faget og Agtelse for det i videnskabelig Henseende«, og man erklærer enstemmigt, »at have en saadan Mand i Dr. Vilhelm Grønbech«.⁵⁶

Efter etableringen af kristendomskundskabsuddannelsen efteråret 1912, hvor det filosofiske fakultet havde krævet, at docenturet i religionshistorie får pålagt undervisningen i faget ved KK-uddannelsen,⁵⁷

ses det allerede efteråret 1913, at Grønbech følger sit fakultets krav op: han opslår »Forelæsninger over Religionshistorien, beregnet for Studerende, der forbereder sig til Eksamen i Kristendomskundskab«. ⁵⁸

December 1913 ansøger Grønbech med såvel fakultetets som konsistoriums anbefaling om, at der må blive oprettet et professorat i religionshistorie.

1914 gentager han ansøgningen, nu yderligere motiveret med en forestående kaldelse til at afløse Nathan Söderblom som professor ordinarius i religionshistorie i Leipzig. Igen anbefaler såvel fakultet som konsistorium, og d. 15. april 1915 »blev Docent Grønbech udnævnt til professor extraordinarius i Religionshistorie fra 1. April at regne«.

2. juni bemyndiges fakultetet ved kgl. resolution til at optage ham som medlem. ⁵⁹

I sin anbefaling anfører fakultetet »at Faget (d.e. religionshistorie) for nylig var indgaaet som Eksamensfag ved Skoleembedseksamen i Kristendomskundskab«, samt at der iflg. Grønbech »allerede findes nogle studerende, der forbereder sig til at underkaste sig magisterkonferens i Faget«. ⁶⁰

Professoratet forbliver ekstraordinært til henimod Grønbechs afgang i fyrrerne. I en ansøgning fra 19. dec. 1939⁶¹ henvises dels til eksamensordningen med dens krav om den obligatoriske prøve i religionshistorie for teologer, der ønsker at konvertere deres eksamen til skoleembedseksamen, dels til de øgede krav til kristendomskundskab efter at det er blevet hovedfag i 1934, hvorefter religionshistorie udover de obligatoriske prøver kan indgå som speciale ved hovedfagsstudiet. Dette i forbindelse med Grønbechs snarlige afgang nødvendiggør omdannelsen, og ved normeringsloven for finansåret 1943-44 omdannes professoratet til ordinært, ⁶² hvad det har været siden. Ud over professoratet i København har faget siden disponeret over et lektorat.

I Århus skulle der gå lang tid, før faget indførtes. Som nævnt blev der med anordningen af 1948 lagt kraftigt op til en lærestolsoprettelse, men en sådan finder først sted i 1960.

Dette skyldes imidlertid ikke manglende vilje fra universitetets side; fra midten af 50'erne begynder man at ansøge om optagelse af et professorat på finansloven, og årsagen er et voksende pres fra de studerendes side, som har valgt kristendomskundskabsuddannelsen. I en ansøgning fra januar 1958⁶³ henviser Det humanistiske fakultet da også til »De mange studerende (ialt 27)«, der har valgt kristendoms-

kundskab som hoved- eller bifag, og fremhæver at disse »er væsentligt ugunstigere stillet ved det humanistiske fakultet ved Aarhus Universitet end studerende ved Københavns Universitets filosofiske fakultet«; dette er så meget mere graverende, som lærestolen er »ganske uundværlig for studiet af kristendomskundskab, sådan som dette er tilrettelagt i de for begge universiteter gældende regler for sproglig-historisk skoleembedseksamen«. Der har allerede »nogle gange« været afholdt eksamen i faget »ved en samvirken mellem lærere ved det teologiske fakultet i Århus og professoren i religionshistorie ved det filosofiske fakultet i København«, men »det er klart«, at ordningen er utilfredsstillende, så længe de studerende skal forberede sig »i en af fagets vigtigste discipliner blot ved at læse nogle lærebøger uden enhver form for vejledning gennem forelæsninger og øvelser og eksaminationer«.

Til denne begrundelse følger fakultetet imidlertid en mere principiel: Der henvises til »hele fagets stilling indenfor videnskaben«. Til forskel fra teologien beskæftiger religionshistorien sig med »alle eksisterende religioner, uden specielt at sætte dem i relation til kristendommen«. Religionshistorien »omfatter hele menneskeslægtens religiøse liv, fremlægger dets kendsgerninger i fortid og nutid og søger at påvise de enkelte religioners indbyrdes forhold«. Der henvises til, at der afholdes magisterkonferens i faget (siden 1915), hvorfor faget også hører hjemme ved universitetet i Århus.

Ansøgningen diskuterer forholdet til teologien, og det sker fordi Det humanistiske fakultet »er bekendt med, at det teologiske fakultet ... ligeledes nærer planer om at udbygge sin fagkreds med et professorat i religionshistorie«, men man finder ikke noget »unaturligt« i at de to fakulteter får hver sin lærestol i faget. Dette begrundes med flg. 3 omstændigheder. 1) findes der »i forvejen« en del »berøringer« mellem de 2 fakulteter, f.eks. at der i København findes såvel 2 professorater i GT »jævnside med et professorat i semitisk filologi« ved Det filosofiske fakultet, hvis indehaver »som regel« har haft teologien »som udgangspunkt« og ofte har ydet »værdifulde bidrag med hensyn til gl.testamentlig forskning«. 2) vil en professor i religionshistorie under det humanistiske fakultet kunne vælges blandt videnskabsmænd »med et hvilket som helst forskningsspeciale (indisk, kinesisk, germansk, primitiv religion)« medens de århusianske teologer »ganske naturligt« har fremhævet, at man »på grund af vigtige forskningsopgaver med hensyn til især gl.testamentes berøringspunkter med ældre og samtidige religioner i Den nære Orient« vil stile mod at besætte et

kommende professorat med en forsker som har kvalificeret sig »inden for dette for denne disciplin særdeles vigtige område«. Endelig vil 3) de to fremtidige professorer ved de to fakulteter »få hver sin undervisningsopgave«, fordi den teologiske »især« vil indgå som et led i den teologiske undervisning, »idet de teologiske studerende ganske naturligt møder med særlige sproglige forudsætninger og realkundskaber«.

Professoratet bevilges, og i 1960 besættes den nyoprettede stilling.

At også det teologiske fakultet har bestræbt sig på at kunne disponere over en lærestol i religionshistorie fremgår af årligt gentagne ansøgninger i forbindelse med finanslovsforberedelser fra 1947-66. I begrundelsen henvises til, at »den religionshistoriske og religionskomparative forskning« siden århundredets begyndelse har fået større betydning og er blevet udskilt som »en særlig disciplin«. Derfor er der »ved de teologiske fakulteter (dog ikke ved fakultetet i København)« blevet oprettet lærestole. Faget spiller en rolle »også til dansk teologisk embedseksamen« og senest har det »opnået en endnu vigtigere placering«, dels som led i den teologiske forprøve, dels som specialefag. Desuden kræver de »regelmæssigt forekommende specialer i missionshistorie videregående vejledning i de pågældende landes religioner«. Hertil kommer, at »den måde, hvorpå den bibelske teologi drives indenfor det Gamle Testamente og det Ny Testamente, forudsætter religionshistoriske forelæsninger og øvelser, som kun delvis kan bestrides af professorerne i det Gamle Testamente og Ny Testamente på grund af disses undervisningspligt«. Specielt fremhæves nødvendigheden af forelæsninger og øvelser »over forasiatisk religionshistorie«.

Det lykkedes ikke at få lærestolen oprettet ved Det teologiske fakultet, og en senere studieordning har fjernet religionshistorien som obligatorisk del af eksamenspensum. I øvrigt er det mig ikke bekendt, om man i København har haft lignende planer for udbygning af det teologiske fakultet.⁶⁴

I øvrigt udbygges faget religionshistorie ved det humanistiske fakultet; først med timelønnet undervisningsassistance, derefter med et eksternt lektorat »til at forestå undervisningen i græsk-romersk-hellenistisk religionshistorie« (1965), derefter med en amanuensis- (»afdelingsleder«)stilling i 1967. I begge tilfælde argumenteres der med det stigende antal kristendomskundskabsstuderende, *samt* med henvisning til, at det religionshistorisk relevante forskningsområdes enorme bredde kræver en udvidelse, for at man vil kunne tilgodesee behovet dels hos konferensstuderende, dels hos hoved- og bifagsstuderende i religionshistorie. Til denne stab føjedes i 1977 yderligere en adjunkt-/lektorstilling, for første gang oprettet direkte med henblik på kristendomskundskab, idet stillingen skal varetage religionsfænomenologien med inddragelse af såvel kristen som ikke-kristen religion.

De studerende

Afslutningsvist skal – for fuldstændigheds skyld – anføres en række skematiske opstillinger over studenterfrekvensen ved universitetsuddannelsen i kristendomskundskab.

Tallene hidrører fra udredningsarbejdet i ovennævnte arbejdsgruppe under landsplanudvalget for de humanistiske uddannelser. Der har været vanskeligheder forbundet med at sammenstille de københavnske og de århusianske tal, på grund af en forskellig fremgangsmåde ved matrikelopstillingen: Den københavnske er formentlig indlysende; den århusianske sonderer ikke mellem hoved- og bifagsstuderende, men mellem studerende, som aktuelt er fuldtidsstuderende ved kristendomskundskab, og studerende som aktuelt er fuldtidsaktive ved et andet studium (hoved- eller bifag); men som samtidig har anført kristendomskundskab som andet fag (hoved- eller bifag).

Den sidst anførte tabel skal illustrere fagets udvikling gennem den seneste 20-årige periode.

STUDENTERBESTAND
I KRISTENDOMSKUNDKSAB

Københavns Universitet:

	1976	1977	1978	1979
Bifagsstuderende	195	197	175	174
Hovedfagsstuderende	53	60	58	54
I alt	248	257	233	228

Aarhus Universitet:

	1976	1977	1978	1979
KK som første fag	169	193	190	197
KK som sekundært fag		95	86	85
I alt	169	288	276	282
KU + ÅU	417	545	509	510

AFLAGTE EKSAMINER I KRISTENDOMSKUNDSKAB

Hovedfagseksamen:

	1976	1977	1978	1979
Københavns Universitet	0	4	6	8
Aarhus Universitet	1	9	2	8
I alt	1	13	8	16

Bifagseksamen:

	1976	1977	1978	1979
Københavns Universitet	19	27	27	22
Aarhus Universitet	35	21	28	44
I alt	54	48	55	66

Færdige kandidater med kristendomskundskab 1959/60-1978/79

KK-hovedfag/KK-bifag: 63/343 – i %: 15,5%/84,5%

KK-cand.mag. i alt/cand. mag. i alt: 406/4271 – 9,5%

KK-cand. mag. (hovedfag + bifag) fordelt på 5-års-perioder:

1959/60 – 63/64: 34 – i gennemsnit: 6,8

1964/65 – 68/69: 61 – i gennemsnit: 12,2

1969/70 – 73/74: 119 – i gennemsnit: 23,8

1974/75 – 78/79: 192 – i gennemsnit: 38,4

Noter:

1. I de seneste år har en række skolehistoriske arbejder om faget religion set dagens lys: Margit Warburg: Religion i gymnasiet, HF og Seminariet, København 1978, 260 + 114 sider, Erik Nørr: Det højere Skolevæsen og Kirken. Faget Religion i sidste Halvdel af det 19. århundrede, København 1979, 525 sider, K.E. Bugge: Vi har religion, København 1979, 199 sider, samme: Dansk Kristendomsundervisning, i serien: Henning Fogde og Kaj Mogensen (red.): Religion, Tekster og Temaer, København 1979, 123 sider.

- Hertil føjer sig på universitetssiden omtalen i afsnittene om hhv. Det teologiske og humanistiske Fakultet af hhv. Jakob Balling og H. Friis Johansen i Gustav Albeck (red.): Aarhus Universitet 1928-78, Århus 1978, samt J. Prytz Johansen i Københavns Universitet 1479-1979, Bd. XI s. 1-48; ingen af de nævnte bidrag bringer imidlertid faget kristendomskundskabs historie på landsplan; fyldigst hos Jakob Balling, som imidlertid naturligvis kun behandler fagets historie i Århus.
2. Det faglige Landsudvalg for de humanistiske Uddannelser: Indstilling om Landsplanlægning af de humanistiske Uddannelser, København 1979, s. 33 og 67ff.
 3. I det følgende: Love og Anordninger.
 4. I det følgende: Aarbog.
 5. Love og Anordninger 1875 s. 222f.
 6. Love og Anordninger 1876 s. 287f.
 7. Love og Anordninger 1921 A s. 102 og 1947 A s. 589.
 8. Love og Anordninger 1904 A s. 727.
 9. Love og Anordninger 1883 s. 600ff.
 10. Love og Anordninger 1901 s. 151f.
 11. Erik Nørr: anf. værk s. 265.
 12. Sagen er fremstillet af P.G. Lindhardt: Valdemar Hansens sag, i Fund og Forskning XVIII 1971, s. 7-14, jf. Erik Nørr, anførte værk s. 468 (note 22).
 13. Lindhardt nævner anf. sted s. 14 note 4 muligheden for en forbindelse mellem den omtalte sag og lovgivningen 1912.
 14. Henvendelsen fra menighedsrådene og menighedssamfundene er trykt i Aarbog 1912-13 s. 1172ff.
 15. Aarbog 1912-13 s. 1175.
 16. Sammesteds.
 17. Aarbog 1912-13 s. 1176-77.
 18. Udtalelserne fra undervisningsinspektøren for Mellem- og Realskolerne, professor, dr. phil. F. Rønning, og for De fuldstændige højere Almenskoler, professor, dr. phil. S. L. Tuxen er trykt i Aarbog 1912-13, side 1174f.
 19. Love og Anordninger 1912 A s. 1260.
 20. Love og Anordninger 1912 A. s. 2161ff.
 21. Aarbog 1913-14 s. 130.
 22. Aarbog 1915-20. 1. del s. 296.
 23. Love og Anordninger 1924 A s. 1029ff.
 24. Love og Anordninger 1924 A. s. 1054f.
 25. Aarbog 1924-25 s. 159.
 26. Aarbog 1924-25 s. 145.
 27. Anordningen i Love og Anordninger 1934 A s. 511ff, Bekendtgørelsen smstds. s. 515ff.
 28. Aarbog 1933-34 s. 180.
 29. Aarbog 1933-34 s. 196f.
 30. Smstds.
 31. Smstds.
 32. Aarbog 1933-34 s. 201f.
 33. Jf. Betænkning vedr. det højere Skolevæsen afgiven af det af Undervisningsministeriet under 13. Oktober 1928 nedsatte Udvalg, København 1930, s. 49-52, 72, 86f., 97 og 118.

34. Aarbog s. 1933-34 s. 202.
35. Love og Anordninger 1935 A s. 306-07. § 2: »Eksamen afholdes begge Steder efter de hidtil for det filosofiske Fakultet gældende Regler ...«
§ 7 »Fordringerne i de enkelte Fag ... er de samme ved begge Universiteter«.
36. Love og Anordninger 1945 s. 9ff. § 1: »Den teologiske Embedseksamen kan aflægges ved de teologiske Fakulteter ved Københavns og Aarhus Universiteter.«
37. Aarbog 1948-53 s. 378.
38. Love og Anordninger 1948 A s. 1546ff og s. 1753ff.
39. Love og Anordninger 1948 A s. 1549.
40. Love og Anordninger 1948 A s. 1547.
41. Love og Anordninger 1948 A s. 1753 (§1).
42. Lovtidende A 1962 nr. IV s. 120.
43. Aarbog 1958-63 s. 347.
44. Lovtidende A 1961 nr. XX s. 641 og A 1962 nr. IV s. 119.
45. Jf. nedenfor.
46. Lovtidende A 1968 nr. XXXIII s. 1024.
47. Med 1968-loven er de særlige bestemmelser vedr. teologiske kandidaters adgang til at konvertere deres kandidateksamen gledet ud af lovgivningen; i praksis opretholdes bestemmelserne imidlertid.
48. Lovtidende A 1971 nr. XXXI s. 1032.
49. Jf. referat af møde i konsistorium, jf. Studievejledning for Kristendomskundskab ved Det teologiske Fakultet, Aarhus Universitet 1979 s. 9.
50. Lovtidende A 1972 nr. XXX s. 637.
51. Det teologiske Fakultets ansøgning om nybevillinger på finansloven for finansåret 1963-64 af 31. jan. 1962. Det teologiske fakultetssekretariat. Aarhus Universitet.
52. Aarbog 1899-1900 s. 369 ff.
53. Smstds.
54. Aarbog 1903-04 s. 856f og Aarbog 1905-06 s. 468.
55. »Om Docenturets Genoprettelse vil Meddelelse blive givet i et senere Hefte af Aarbogen«. Aarbog 1909-10 s. 971ff.
56. Aarbog 1910-11 s. 41ff.
57. Jf. ovenfor s. xxx.
58. Aarbog 1913-14 s. 72. Samme år opslår prof. C.H. Scharling »Forelæsninger over den kristelige Moral særlig for Studerende til Skoleembedseksamen« for »12 (8) Tilh«. smstds. s. 65.
59. Aarbog 1914-15 s. 573f.
60. Smstds.
61. Aarbog 1942-43 s. 91 f.
62. Smstds.
63. Dette dokument tilligemed de nedenfor citerede beror på journalkontoret ved Aarhus Universitet.
64. Jf. budgetansøgninger i det teologiske fakultetssekretariat. Aarhus Universitet.